

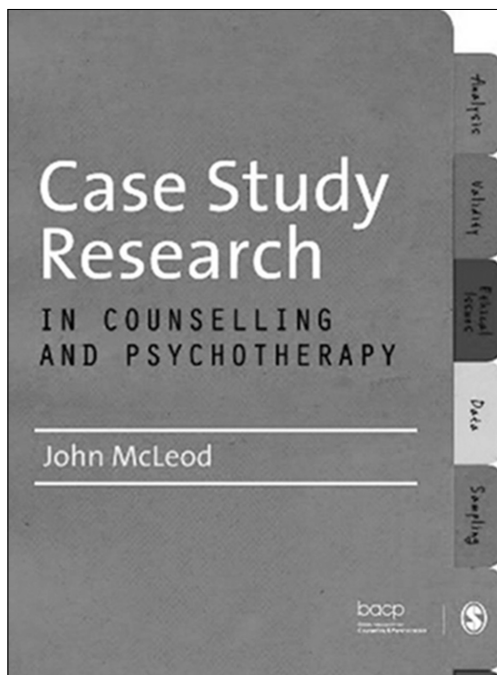
JAK NA PŘÍPADOVOU STUDII

McLeod, J. (2010) Case Study Research in Counselling and Psychotherapy. London: Sage, s. 252.

David Skorunka

Recenzi publikace o případové studii jako metodě výzkumu v psychoterapii nelze začít jinak než příběhem. Vždyť příběhem bývá obvykle i případová studie. Už je to dávno, co začínající psychoterapeut, plný intelektuálních a jiných tužeb vyrazil do Liverpoolu na mezinárodní konferenci narativní terapie a komunitní práce.¹ Kromě tematického zaměření ho lákala vysoká pravděpodobnost osobního setkání s terapeuty z australského *Dulwich Centre*, Mekky narativní terapie, kteří s britskými kolegy konferenci spolupořádali, tenkrát vůbec poprvé na evropském kontinentě. Kromě předpokládaných a vesměs příjemných zážitků měla účast na konferenci nečekaný, tzv. kolaterální přínos. Na jednom ze společných obědů v prostorách jídelny liverpoolské univerzity se recenzent totiž potkal s Johnem McLeodem.

Dle příjmení zjevně potomek slavného rodu skotských horalů v té době působil jako profesor na univerzitě v Dundee. John McLeod jen tak mimochodem upozornil poněkud troufalého a zdánlivě sebevědomého eléva psychoterapie na jím netušené obzory kvalitativního psychoterapeutického výzkumu, literatury o narativitě v psychoterapii a existence v Čechách tehdy sotva známé *Society for Psychotherapy Re-*

search. Jinak zdrženlivý projev páně profesora nenaznačoval, že by s českým kolegou chtěl pokračovat v kontaktu i po skončení konference. O to větší překvapení nastalo, když po pár týdnech přišel do Čech balík ze Skotska s několika McLeodovými publikacemi. Zřejmě aby český kolega svou troufalost a pohotovost k intelektuálním diskusím podepřel solidnějsími znalostmi. Dodejme, že John McLeod, dnes emeritní profesor psychoterapie, patřil již v době popisovaného setkání k předním postavám psychoterapeutického výzkumu, odborníkům na kvalitativní metody zkoumání a na na-

¹ Podrobná reportáž z mezinárodní konference narativní terapie a komunitní práce vyšla v časopisu *Konfrontace* (předchůdce *Psychoterapie*).

rativní perspektivu v psychoterapii. Je autorem několika vynikajících učebnic (např. *Introduction to Counselling; Narrative and Psychotherapy; Counselling Skill; The Handbook of Narrative and Psychotherapy* spolu s Lynne Angus). V nich nabídl čtenářům působivou směs šíře a hloubky poznatků, humanistického zaujetí a srozumitelného stylu. Publikace *Case Study Research in Counselling and Psychotherapy* je dílem právě představeného autora a i dnes, osm let od jejího vydání, je jedním z mála tak důkladných textů na toto téma.

Případová studie neboli jak v českém prostředí častěji slyšíme „kasuistika“, je v psychoterapii od pradávna klíčovou formou sdílení klinické zkušenosti, demonstrací teoretického „uchopení“ potíží pacienta, reflexy vydařené i nevydařené terapeutické spolupráce. Kdo by neznal slavné případy Dory (S. Freud), Glorie (C. Rogers, F. Perls, A. Ellis), nebo z novějších terapeutických archivů příběh Toma (S. Madigan) či Záludného hovniska (M. White, D. Epston). Nemluvě o sugestivních, někdy mysteriózních a povětšinou kontroverzních klinických *vignettes* z pracoven Milтона Ericksona nebo rodinných terapeutů milánské školy. Historii kasuistiky ve vývoji psychoterapie se McLeod věnuje stručně v úvodní kapitole a otevřeně zmiňuje nedostatky, kterým se v počátečních obdobích vývoje oboru nevyhnuly ani významní zakladatelé hlavních psychoterapeutických směrů. Je snadné dnes kriticky posuzovat historicky proběhlé „psychoterapeutické bitvy“ a vůbec být chytrý jak rádio. Ale McLeod se kritikou přehnaně neopájí a navíc vzápětí rehabilituje přínos komplexně pojaté případové studie v současné v atmosféře *evidence based medicine, empirically supported treat-*

ments a takzvané *managed health care*, vzájemně propojených konceptů současného vědeckého světa. Podle McLeoda je případová studie a) formou narativního poznání v duchu rozlišení Jeromea Brunnera; b) zprostředkováním komplexity klinické psychoterapie; c) formou zohlednění kontextuality psychoterapeutické práce; d) detailním popisem a rozбором klinické praxe v akci.

Převážnou část publikace autor věnuje pěti hlavním variantám výzkumně pojaté případové studie v psychoterapii, které zde v rámci prevence nepřesného překladu uvádíme v původním znění: a) *single subject/case design*; b) *theory building case study*; c) *pragmatic case study*; d) *hermeneutic single case efficacy study*; e) *narrative case study*. Jaké jsou mezi nimi rozdíly? Jak probíhá sběr a následně analýza „dat“? Jaké má každá z nich přednosti, zapeklitosti a limity? To v recenzi neprozradíme, jen uvedme, že všem pěti metodám se McLeod věnuje detailně s ohledem na realizaci takového výzkumu. Jde mu o to, aby čtenář získal praktické informace, jak u případové studie dosáhnout věrohodnosti a maximálního přínosu. Upozorňuje na to, jak se vyhnout úskalí předpojatosti a nemístného zjednodušování. Zdůrazňuje klíčový význam perspektivy pacientů/klientů ve vztahu k průběhu a výsledku psychoterapeutické spolupráce i ke způsobu zpracování dat. V samostatné kapitole se věnuje etickým aspektům provádění případové studie. McLeod neskrývá své zaujetí narativní metaforou a je znát, že jednoznačně fandí kvalitativním metodám výzkumu, což platí i pro jiné jeho texty. V publikaci věnované případové studii ale zachovává úctyhodnou vyváženost. Je si vědom nedostatků pří-

padové studie zejména co se týče validity a možnosti generalizace na základě ojedinelé/jedinečné, jakkoli významné, zkušenosti. Přiměřenou skepsi vyjadřuje i k tradičnímu využívání příkladů z praxe samotnými terapeuty se všemi typickými nešvary neboť „*co se děje v terapii je tak komplexní a mnohovrstevnaté, že není v lidských silách jakkoli zkušeného a pokorného psychoterapeuta, který je ve věci osobně angažován, popsat veškeré dění v terapii bez předpojatosti, selektivního výběru momentů a událostí...*“.

Publikace nepostrádá didaktické prvky vsřícné ke čtenáři, jenž se s problematikou seznamuje poprvé. Kromě základního textu tu najdeme příklady různých výzkumů, shrnutí každé kapitoly s podněty a otázkami k přemýšlení/diskusi a po každé kapitole ještě odkazy na další relevantní literaturu. Posuzovat literární úroveň odborné publikace v angličtině recenzentovi nepřísluší. Je Čech jak poleno a doby, kdy s Angličany hrával *scrabble* jako rovnocenný partner, jsou nenávratně pryč. Ale o publikacích Johna McLeoda můžeme říci, že mají vysoký *rating* SOČI (Srozumitelnost, Odbornost, Čtivost, Inspirativnost; neplést s malebným letoviskem na břehu Černého moře). Pravda v případě „*Case Study Research...*“ to na škále čtivosti platí v porovnání s jinými jeho učebnicemi o trochu méně, ale to je bezesporu tím poněkud „sušším“ výzkumným tématem. Je schválností osudu, že McLeodova vydařená

publikace se dostala do rukou autora této recenze až několik let poté, co v minulosti s drzostí sobě vlastní prezentoval případové studie o psychotherapeutické spolupráci hned na třech konferencích *Society for Psychotherapy Research*. Uprostřed převažujících multicentrických, randomizovaných a vůbec značně pozitivisticky laděných výzkumných projektů. Přetrvávající údiv nad tehdejší, dnes již bohužel chybějící lehkovážností, je spolu s potřebou prevence podobných překérných situací jednou z motivací této recenze. Pohledme do budoucnosti české psychoterapie s nadějí, že díky obeznámenosti s McLeodovou publikací nebude nastupující generace českých psychoterapeutů zažívat zbytečný *distres* a vyhne se případné mezinárodní blamáži.

Kniha je primárně určena psychologům a psychoterapeutům jakéhokoli druhu, teoreticky, výzkumně či klinicky zaměřeným, studentům i ostříleným bardům. Ale dobře si ji lze představit i v rukách lékařů a to nejen těch psychotherapeuticky a psychosomaticky orientovaných. I v biomedicíně by se slušelo častěji prezentovat klinické zkušenosti ve formě případových studií, jež by splňovaly alespoň některá kritéria zdůrazňovaná Johnem McLeodem. Třeba přiměřenou mnoho- vrstevnatost, významný psychosociální kontext a perspektivu/zkušenost těch, koho se prezentovaný „případ“ týká především. Pacientů a jejich blízkých.